

**SLOVENSKA ŠKOFOVSKA KONFERENCA
KATEHETSKO PASTORALNA ŠOLA
Škofija Koper**

Majda Kovačič

LOČITEV CERKVE IN DRŽAVE

ZAKLJUČNA NALOGA

Mentor: mag. Boštjan Toplikar

Zalošče, julij 2018

ZAHVALA

Za pomoč pri izdelavi zaključne naloge se zahvaljujem svojemu mentorju mag. Boštjanu Toplikarju.

KAZALO

Uvod	5
1. KRONOLOŠKI RAZVOJ RAZMERJA DRŽAVA-CERKEV NA OBMOČJU DANAŠNJE REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA	7
Pokristjanjevanje.....	7
Reformacija in protireformacija	7
Do 2. svetovne vojne.....	8
Čas po 2. svetovni vojni.....	8
Po osamosvojitvi	10
2. ZGODOVINSKI RAZVOJ RAZMERJA MED DRŽAVO IN CERKVIJO NA ŠIRŠEM GEOGRAFSKEM PODROČJU IN NJEGOVI VPLIVI	11
3. OKROGLA MIZA V DORNBERKU : AVTONOMIJA ŠOLSKEGA PROSTORA, LOČEVANJE VERE IN DRŽAVE V ŠOLSTVU, 11.1.2018	12
3.1 Avtonomija šolskega prostora.....	13
3.2 Svoboda vesti	14
3.4 Odnos države do verskih skupnosti	16
ZAKLJUČEK.....	27
PRILOGE.....	28

V našem kraju smo dobili novo telovadnico. Ob otvoritvi je blagoslov dvignil veliko prahu, saj je bil prijavljen inšpektoratu za šolstvo, kar je kazalo predvsem na izraz nestrpnosti.

Posvet Ločitev vere in države v šolstvu, ki ga je z vrhunskimi strokovnjaki (Miroslav Mozetič, mag. pravnih znanosti s področja ustavnega prava, nekdanji sodnik Ustavnega sodišča Republike Slovenije, Tomaž Rozman, mag. man., glavni na Inšpektoratu RS za šolstvo in šport, Branko Cestnik, mag. teolog in filozof, duhovnik) organizirala Osnovna šola Dornberk, je bil eden od potrebnih korakov v ustvarjanju pluralne družbe.

Ta posvet me je spodbudil, da svojo zaključno nalogo namenim pluralnosti, ki je, po mojem mnenju, nujna za ustvarjanje pogojev za sodelovanje in bivanje med ljudmi z različnimi prepričanji ter razlago načela: »Ločitev vere in države«, ki si ga nekateri radi razlagajo kot »izločitev vere iz države«.

Uvod

Demokracija je politični sistem, demokratičnost pa življenjska drža, ki vključuje pluralnost, kar pomeni številnost in raznovrstnost. Pluralno družbo sestavljamo ljudje z različnimi prepričanji, potrebami in interesi ter si znotraj različnosti priznavamo svobodo ter iščemo poti za spoštljivo sožitje.

Pluralno okolje ustvarjamo, ko govorimo odprto o svojih interesih, vrednotah in prepričanjih na način, ki drugih ne žali, podcenjuje in izključuje, ker misli drugače ter ko se iskreno zanimamo za to, kar je drugim ljudem pomembno in vredno, da jih lahko razumemo.

V pluralni družbi živijo različne verske skupnosti in njihov nauk postane vir motivacije za vedenje. Naši učenci morajo poznati bistvo religij, ki jim pripadajo, da se bodo lahko spoštovali. Programi javnih šol ne morejo predstavljati samo ateističnega pogleda na svet, ampak tudi drugačne poglede. V demokraciji, kjer šolski prostor ni nevtralen, temveč pluralen, se morajo otroci pogovarjati tudi o temah, ki razkrivajo njihove vrednote in prepričanja. (Šinkovec 2018)

Republika Slovenija velja za tradicionalno katoliško državo, religija pa za sestavino nacionalne identitete, medtem ko je imela religija v prejšnjem sistemu, nasprotno,

negativni predznak. Slovenija spada danes med moderne demokratične evropske države, ki spoštujejo versko svobodo in vere ne omejujejo le na zasebno sfero.

Ljudje se na podlagi svojih verskih prepričanj organizirajo v skupine verujočih – verske skupnosti oziroma cerkve. Pomembnost religije se kaže v Ustavi Republike Slovenije [...], ki z več določbami ureja pravni položaj verskih skupnosti. Ustava v prvem odstavku 7. člena določa načelo ločitve države in verskih skupnosti, ki ima v širšem smislu tri prvine: versko oziroma nazorsko nevtralnost države, avtonomnost verskih skupnosti na lastnem področju in enakopraven odnos države do verskih skupnosti.

Četudi verske skupnosti nimajo institucionalnega položaja v procesu oblikovanja državne volje, pa predstavljajo pomemben dejavnik v procesu oblikovanja vrednot. Država se namreč kljub nevtralnosti pri svojih odločitvah opira na etiko in moralo, pri čemer pa ne velja monizem, temveč demokratični pluralizem.

Rimskokatoliška cerkev [...] ima v Sloveniji zaradi največjega števila pripadnikov in zgodovinskih razlogov največji vpliv. Pomembno vlogo ima na več področjih; mednje spada tudi področje izobraževanja. Verske skupnosti smejo v skladu s slovensko zakonodajo ustanoviti zasebne šole in vrtce, saj prepoved ustanavljanja in delovanja zasebnih šol ni več sorazmerna s pojmovanjem demokratične družbe. Cerkev pa se v šolah ne pojavlja zgolj v vlogi ustanoviteljice, temveč tudi kot izvajalka konfesionalne dejavnosti v javnih in zasebnih šolah ter vrtcih. (Cerovšek 2017, 7)

Ustava ter ostali v Republiki Sloveniji veljavni mednarodni dokumenti zagotavljajo svobodo veroizpovedi, po kateri je izpovedovanje vere v javnem in zasebnem življenju svobodno. Moderna pluralistična družba pa nujno zahteva omejevanje svobode izpovedovanja vere ali prepričanja, saj v nasprotnem primeru ni mogoče uskladiti različnih interesov posameznih skupin in spoštovanja različnih prepričanj. (Cerovšek 2017, 8)

Med verskimi izobraževalnimi institucijami in državo prihaja zaradi narave teh institucij do konflikta. Starši imajo pravico, da otrokom zagotavljajo vzgojo, ki sovпада z njihovim prepričanjem. Pri tem je potrebno upoštevati tudi koristi otrok, ki še niso sposobni kritičnega presojanja informacij, zaradi česar so veliko bolj dovzetni za vsakršno, seveda tudi versko – ne/versko poučevanje. (Cerovšek 2017)

V Evropi je odnos med cerkvijo in državo močno zaznamovala zgodovina. Vse evropske države so poznale uradne religije in državne cerkve [...]. Danes vse evropske države spoštujejo načelo verske svobode. (Cerovšek 2017, 10)

1. KRONOLOŠKI RAZVOJ RAZMERJA DRŽAVA-CERKEV NA OBMOČJU DANAŠNJE REPUBLIKE SLOVENIJE NA PODROČJU IZOBRAŽEVANJA

Pokristjanjevanje

Slovani so se na območju današnje Slovenije naselili v 6. stoletju. V 7. stoletju so bili pod vladavino kneza Sama, ki je bil pogan. Pokristjanjevanje se je začelo s karantanskim knezom Borutom leta 745, ko je zaprosil krščanske Franke za pomoč v boju proti Obrom. V času vladarja Hotimirja so na naše ozemlje prihajali tudi krščanski misijonarji. Karantanci so konec 8. stoletja prišli pod salzburško nadškofijo in oglejski patriarhat, v 9. stoletju pa sta Ciril in Metod začela širiti krščansko vero tudi v slovanskem jeziku. Okoli leta 1000 so duhovniki napisali Brižinske spomenike, prvo znano besedilo v slovenskem jeziku. S širjenjem krščanske vere so prišli tudi prvi načini izobraževanja, namenjen predvsem izobraževanju duhovnikov. Po propadu Karantanije je bila večina ozemlja današnje Slovenije pod oblastjo Neslovanov. Od 14. stoletja do leta 1918 so bili to Habsburžani, katerih državna vera je bila katolištvo. (Cerovšek 2017)

Reformacija in protireformacija

V 16. stoletju se je pojavilo reformacijsko gibanje, katerega cilj je bila prenova Cerkev. Med drugim so si reformatorji prizadevali približati vero ljudem, najlažji način za to pa je bilo prevajanje literature. V tem času sta nastala tudi Katekizem in Abecednik, prvi dve tiskani knjigi v slovenščini, ki ju je napisal Primož Trubar. V 16. in 17. stoletju se je razvilo protireformacijsko gibanje, ki je delovalo proti protestantom in njihovim izobraževalnim ter verskim ustanovam. (Cerovšek 2017)

Do 2. svetovne vojne

Obdobje vladanja Marije Terezije in njenega sina Jožefa II. velja za obdobje reform. Leta 1774 je bila s *Šolsko splošno navedbo* na našem ozemlju prvič uvedena splošna šolska obveznost za vse otroke od 6. do 12. leta, zaradi česar se je med učitelji pojavljalo tudi vedno več posvetnih učiteljev. Leta 1805 je *Šolsko splošno navedbo* nadomestila *Politična šolska ustava*, ki je poudarjala vzgojno vlogo verouka. Jožef II. je z reformami cerkev podredil državnim interesom, ukinjal je samostane, prenašal pravice s cerkve na državo, verskim manjšinam (protestantski, pravoslavni in judovski) je podelil pravico svobodne veroizpovedi in opravljanja bogoslužij.

Program Zedinjene Slovenije (1848) je med drugim zahteval pomembnejšo vlogo slovenščine v šolah, naslednje leto so ukinili višje šole – liceje in vpeljali novo obliko srednjih šol – realke.

Dualistična Avstro-Ogrska (nastala 1867), je kot državno vero priznavala katolištvo. Odnosi med RKC in državo so »zamajali« t. i. majski zakoni, ki simbolizirajo premik k laični državi. *Temeljni zakon o splošnih pravicah državljanov* (1876) je pomenil formalni začetek paritetnega sistema; od takrat naprej veroizpoved ni več določala političnih in državljanskih pravic. Leta 1869 je bilo z *Zakonom o šolstvu* uvedeno osemletno obvezno šolanje, katerega del je ostajala verska vzgoja.

Leta 1918 Avstro-Ogrska razpade in nastane nova Država Slovencev, Hrvatov in Srbov. Do leta 1929 večinoma veljajo še zakoni iz prejšnje države. Po združitvi Države SHS s Kraljevino Srbijo je nastala Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev, ki naj bi v skladu s *Krfsko deklaracijo* zagotavljala enakopravnost katoliške, pravoslavne in muslimanske vere. Leta 1919 ustanovljena prva slovenska univerza v Ljubljani, je poleg pravne, filozofske, tehniške in medicinske, obsegala tudi teološko fakulteto. Leta 1921 sprejeta Vidovdanska ustava Kraljevine SHS je določala tudi svobodo in enakopravnost vere in veroizpovedi, vendar je bila ta svoboda omejena le na zakonsko priznane verske skupnosti. (Cerovšek 2017)

Čas po 2. svetovni vojni

Po 2. svetovni vojni so bili odnosi med verskimi skupnostmi in državo zaradi ateistične naravnosti novega komunističnega režima in sodelovanja Cerkve z okupatorjem precej napeti. V letih od 1945 do 1990 je bila Cerkev v Sloveniji pod strogim državnim

nadzorom; Cerkev je veljala za notranjega sovražnika. »Šola je bila poudarjeno marksistična in ateistična, vernim ljudem se je v nekaterih obdobjih (okrog leta 1974) močno odsvetovalo, da bi sprejeli pedagoški poklic in tajna policija je posebno skrbno nadzorovala Cerkev in duhovnike in nikoli ni odstopila od stališča, da je Katoliška cerkev najpomembnejši notranji sovražnik socialistične ureditve in stalna nevarnost zanjo. Temu ustrezno je oblast s Cerkvijo tudi ravnala in jo skrbno držala v ekonomski šibkosti, daleč od področja vzgoje in izobraževanja in v medijski nepomembnosti.« (A. Stres, BV, 64 (2004) 1, 16).

Januarja 1946 sprejeta Ustava Federativne ljudske republike Jugoslavije je priznavala svobodo veroizpovedi ter opravljanja verskih obredov in prepovedovala versko diskriminacijo. Decembra 1946 je predsedstvo Slovenskega narodnoosvobodilnega sveta sprejelo zakon, s katerim je med drugim podržavilo Cerkevne nepremičnine. »O pravici do veroizpovedi je govoril 174. člen Ustave SFRJ. Ta je določal, da je 'izpovedovanje vere svobodno in človekova zasebna stvar', s čimer je bila izključena dimenzija javnosti, ki je bistvena za vsako svobodo. Isti člen ustave je tudi določal, da so verske skupnosti ločene od države in striktno omejeval njihovo delovanje na področje verskih zadev in verskih obredov. Izrecno je bilo prepovedano imeti šole, razen šol za vzgojo duhovnikov.« (A. Stres, BV, 64 (2004) 1, 16)

Istega leta je bil uveden Splošni zakon o sedemletnem osnovnem šolanju. Zakon o osnovni šoli iz leta 1959 je nato ponovno uvedel obvezno in enotno osemletno osnovno šolo, kakršno smo poznali vse do leta 1999, ko smo začeli počasi uvajati devetletko. Komunistična oblast je šolski sistem uporabljala predvsem za širjenje svoje marksistično-leninistične ideologije. Izreden razvoj je doživelo strokovno šolstvo z novimi vrstami šol in fakultet, Teološka fakulteta pa je bila leta 1994 vse do leta 1992 izključena iz ljubljanske univerze.

Leta 1953 je zvezna skupščina z *Zakonom o pravnem položaju verskih skupnosti* ponovno zagotovila svobodo, enakopravnost in svobodno delovanje vseh verskih skupnosti, 4. člen zakona pa je vseboval načelo ločitve cerkve in šole. V šolah so prepovedali verouk, otroci so ga lahko obiskovali le v sklopu cerkev. Verske šole so bile dovoljene le za izobraževanje duhovnikov.

Ustava Socialistične federativne republike Jugoslavije iz leta 1963 je v 174. členu zagotavljala svobodo veroizpovedi, izpovedovanje vere pa je še vedno sodilo samo v cerkve. Leta 1965 sprejeta novela *Zakona o pravnem položaju verskih skupnosti* je z

novim odstavkom tretjega člena določila ločitev cerkve in države. Za odnos med Socialistično federativno republiko Jugoslavijo (SFRJ) in Cerkvijo je pomemben tudi protokol iz leta 1966 med Svetim sedežem in SFRJ, ki pomeni formalen začetek njunih diplomatskih odnosov. SFRJ je s tem priznala jurisdikcijo Svetega sedeža nad Katoliško cerkvijo v SFRJ pri cerkvenih zadevah, Sveti sedež pa je obsodil zlorabo vere v politične namene.

Z *Ustavo Socialistične federativne republike Jugoslavije* iz leta 1974 je bilo urejanje pravnega položaja verskih skupnosti preneseno v izključno pristojnost republik in pokrajin. Tako je *Ustava Socialistične republike Slovenije* vsebovala poglavje o svoboščinah, pravicah in dolžnostih človeka in državljana, leta 1976 pa je bil sprejet *Zakon o pravnem položaju verskih skupnosti* (v nadaljevanju ZPPVS iz leta 1976), ki je precej izboljšal položaj Cerkve (svoboda ustanavljanja verskih skupnosti, prepovedano preprečevanje izražanja verskega prepričanja ter ponovno dovoljeno tiskanje in razširjanje verskih tiskanih vsebin). Zakon je bil dvakrat spremenjen. Leta 1986 so mu bile dodane kazenske določbe, leta 1991 pa so bile dodane določbe, ki so omogočile ustanavljanje in delovanje konfesionalnih zasebnih šol. (Cerovšek 2017)

V zgodovini se je torej pokazalo, da izključevanje ne prinaša pozitivnih sadov za družbo in posameznika. Videli smo, da so se v zgodovini izmenjevali različni vzorci odnosa med Cerkvijo in državo od katerih so bili eni uspešnejši od drugih. Menim, da je z osamosvojitvijo napočil čas, da se priključimo tistim, ki temeljijo na sodelovanju in ne izključevanju med vero in državo.

Po osamosvojitvi

Z osamosvojitvijo leta 1991 smo dobili tudi novo Ustavo, ki določa načelo laičnosti ter enakopravnost in svobodno delovanje verskih skupnosti (7. člen), prepoveduje diskriminacijo na podlagi vere ali prepričanja (14. člen), zagotavlja svobodo izražanja (39. člen), izpovedovanja vere ne opredeljuje več kot zasebno stvar, staršem pa daje pravico, da svoje otroke versko in moralno vzgajajo v skladu z lastnim prepričanjem (41. člen). Popolno ureditev verskih skupnosti od leta 2007 določa *Zakon o verski svobodi*. (Cerovšek 2017)

2. ZGODOVINSKI RAZVOJ RAZMERJA MED DRŽAVO IN CERKVIJO NA ŠIRŠEM GEOGRAFSKEM PODROČJU IN NJEGOVI VPLIVI

Izraz »ločitev cerkve in države« ima [...] zelo obremenjeno zgodovino in je nastal v zelo posebnem in značilnem francoskem političnem okolju. (Stres 2005, 1)

9. decembra 1905 so v Franciji sprejeli *Zakon o ločitvi cerkva in države*, ki je eden od stebrov politične ureditve francoske III. republike in je postal vzor mnogim nasprotnikom Cerkve. Istega meseca istega leta je tudi Lenin zahteval popolno ločitev cerkve od države. Od francoske revolucije naprej vse 19. stoletje zaradi napetih odnosov med liberalnimi republikanci in monarhističnimi katoličani velja za napeto obdobje. Republikanci so bili prepričani, da je za ohranitev republike nujno, da Cerkvi in veri vzamejo vsakršno vlogo v javnosti. Tudi naši politiki so v času komunizma menili, da je pojavljanje vere v javnem; političnem življenju nedopustno.

Verska svoboda pomeni tudi svobodo javnega izpovedovanja vere, kar pomeni, da v demokratični Sloveniji omejitev pravice svobodnega izpovedovanja vere na zgolj zasebno področje odpade. Kljub temu mnogi še vedno odrivajo vero iz javnega življenja, pojavljajo se tudi zahteve po ukinjanju verskih oddaj na RTV in celo izločitvi Teološke fakultete iz univerze.

Po prvi svetovni vojni je Francija v veliki meri ublažila ločitev, ki jo je uzakonila leta 1905. Tako kot Francija danes ni več enaka Franciji leta 1905, tako tudi ločitev države in Cerkve danes ni več enaka kot v preteklosti. Dejstvo je, da kot demokratična država, ki spoštuje pravico do verske svobode, ne moremo razmišljati o popolni ločitvi vere in države. (Stres 2005)

Načelo ločitve državi ne prepoveduje, da podpira cerkvene dejavnosti in na razne načine olajšuje vernikom uresničevanje njihovih verskih vrednot, kakor bi nas v zadnjem času nekateri spet radi prepričali. Prepoveduje pa ji pristranskost do ene ali nekaterih cerkva, kakor tudi seveda nič manj pristransko pospeševanje ateizma. Ločitev tudi ne zahteva, da mora država cerkve ignorirati. Nasprotno, evropska ustava izrecno priznava njihov »poseben prispevek« in predvideva z njimi »odprt, pregleden in reden dialog«. Zato katoličani brez težav sprejemamo odprto in prijazno »ločitev«, ki ne nasprotuje sodelovanju med državo in Cerkvijo.

Tako jo opredeljuje tudi mednarodni sporazum med Republiko Slovenijo in Svetim sedežem, ko pravi: »Republika Slovenija in Sveti sedež potrjujeta načelo, da sta država in Katoliška cerkev, vsaka v svoji ureditvi, neodvisni in samostojni, in se zavezujeta k polnemu spoštovanju tega načela v svojih medsebojnih odnosih in k sodelovanju pri napredku človekove osebe in skupnega dobrega.« (Stres 2005, 2-3).

3. OKROGLA MIZA V DORNBERKU : AVTONOMIJA ŠOLSKEGA PROSTORA, LOČEVANJE VERE IN DRŽAVE V ŠOLSTVU, 11.1.2018

11. januarja se je v Osnovni šoli Dornberk odvijala okrogla miza z naslovom *Avtonomija šolskega prostora*, katere glavno vprašanje je bilo, kako se odraža pravica do svobode vesti (verske svobode) v povezavi z načelom ločenosti države in verskih skupnosti v javni (državni) šoli.

Okrogla miza se je začela s pesmijo moških, in sicer iz dveh razlogov: najprej, ker je Dornberk vas, kjer se še vedno poje in zato, ker ta pesem ponuja odlično iztočnico za srečanje. Peli so "Tam dom je naš in vaš," [...] "tam smo mi in z nami vsi". *Tu smo torej doma - vsi skupaj, v tej vasi, v tej dolini, v tej naši skupni domovini*, je za uvod v predavanje povedal g. Janko Harej.

Pri tem skupnem bivanju se srečujemo tudi z izzivi, med drugim smo v okviru skupine pedagogov ugotavljali, da si učitelji, starši in ostali v šolstvu pogosto zelo različno predstavljamo, kako naj poteka ločnica med verstvi in državo oziroma, kaj pomeni avtonomija šolskega prostora. Tako smo se odločili medse povabiti strokovnjake, ki bi nam, vsak iz svojega stališča, predstavili to zanimivo tematiko. Mi pa smo se postavili v vlogo učencev in se učili. Med nami smo pozdravili predavatelje g. mag. Miroslava Mozetiča, g. mag. Branka Cestnika in g. Tomaža Rozmana. (prepis zvočnega posnetka z okrogle mize)

Nadaljevanje moje zaključne naloge predstavlja vsebina okrogle mize v Dornberku, pri čemer sem si pomagala z neobjavljenimi zvočnimi posnetki s predavanja ter članki;

povzetki in citati glavnih predavateljev, g. Miroslava Mozetiča, Tomaža Rozmana in Branka Cestnika, objavljenimi v reviji Vzgoja marca 2018.

Najprej je bil torej k mikrofону povabljen g. mag. Miroslav Mozetič, bivši predsednik ustavnega sodišča, pravnik, politik in podpredsednik državnega sveta. Po izobrazbi je magister pravnih znanosti s področja ustavnega prava. Je eden od avtorjev komentarja *Ustave* in vpogleda v ustavno določilo o verski svobodi. Povabljen je bil, da nas popelje v svet ustave, temeljnega akta, na katerem temelji naša družbena ureditev in nas seznani z razumevanjem ustavnih določb vezanih na ločitev vere, verskih skupnosti in države.

3.1 Avtonomija šolskega prostora

Pojma avtonomija šolskega prostora ne najdemo v *Ustavi*, pač pa v *Zakonu o organizaciji in financiranju vzgoje in izobraževanja* (v nadaljevanju ZOFVI), ki prepoveduje konfesionalno dejavnost v javnih izobraževalnih ustanovah, kar ne velja za vrtce in šole s koncesijo in poučevanje verouka v prostorih javne izobraževalne ustanove, če na razpolago ni drugih prostorov. Po ZOFVI konfesionalna dejavnost obsega verouk ali konfesionalni pouk religije s ciljem vzgajati za to religij; pouk, pri katerem o vsebinah, učbenikih, izobraževanju učiteljev in primernosti posameznega učitelja za poučevanje odloča verska skupnost ter organizirane verske obrede. (Mozetič 2018)

Določbe zakona o prepovedi konfesionalne dejavnosti je presojalo Ustavno sodišče RS (odločba št. U-I-68/98 z dne 22.11.2001). V odločbi je Ustavno sodišče najprej ugotovilo, da *Ustava* konfesionalne dejavnosti (v javnih vrtcih in šolah) ne ureja, kar naj bi pomenilo, da je niti ne prepoveduje niti ne zapoveduje. Vendar pa *Ustava* v 7. Členu vsebuje splošno načelo o ločitvi države in verskih skupnosti, na podlagi katerega je država vezana k nevtralnosti, tolerantnosti in nemisijonarskemu delovanju. To, po odredbi Ustavnega sodišča, na področju šolstva pomeni, da verske vsebine ne morejo biti del javnega pouka, to je niti del pouka v javni šoli niti del poučevanja v okviru javne službe šole, ki ji je država podelila koncesijo. (Mozetič 2018, 5)

V nadaljevanju je Ustavno sodišče presojalo, ali je ZOFVI v neskladju z *Ustavo* tudi kar se tiče prepovedovanja konfesionalne dejavnosti zunaj opravljanja javne službe v šolskih prostorih. Določili so, da temu ni tako, saj so vrtci in šole javne izobraževalne ustanove, ki jih financira država, poleg tega pa so tudi simboli, ki predstavljajo našo državo, zato je prav, da se tu držimo načela ločitve države in verskih skupnosti in s tem tudi nevtralnosti

države. Ta načelna prepoved naj ne bi predstavljala nedopustnega posega v svobodo vesti, kakor tudi ne v pravico staršev, da otroke vzgajajo v skladu s svojim verskim prepričanjem. (Mozetič 2018)

G. mag. Mozetič pravi, da iz odločbe jasno izhaja, da je Ustavno sodišče postavilo splošno načelo o ločenosti države od verskih skupnosti nad pravico do svobode vesti in pravico staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim prepričanjem. Po tej odločbi splošno ustavno načelo, ki določa »razmerje med državo in verskimi skupnostmi zgolj na načelni ravni, medtem, ko se pomen in vsebina navedenega načela šele oblikuje« (Mnenje US št. Rm-1/02), dopušča hude posege in omejitve verske svobode in praktično povsem osiromaši to pravico. Gre za negativno, izključevalno opredelitev načela ločenosti, ki je do neke mere celo sovražno in kot takšno praktično izključuje verske vsebine iz javnega življenja in poriva izpovedovanje vere v zasebnosti. Gre za pristop, ki je blizu načelu ločenosti iz časov bivše socialistične države. Nevtralnost opredeljuje kot zanikanje določenih vsebin, kot izključevanje in ne kot zahtevo po pluralnosti in enakopravnosti. Prav tako je v bistvu zanikalo pravico staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim prepričanjem. Pravica staršev zahteva pluralnost, ne izločanje. Pluralnost je eden od temeljev sodobne demokratične družbe. A odločba Ustavnega sodišča je vseeno tu. (5-6)

3.2 Svoboda vesti

Ustava zagotavlja svobodo vesti v 41. Členu, ki se glasi: »Izpovedovanje vere in drugih opredelitev v zasebnem in javnem življenju je svobodno. Nihče se ni dolžan opredeliti glede svojega verskega ali drugega prepričanja. Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja. »

Ustava v prvem in drugem odstavku 41. člena izpostavlja versko svobodo, vendar ne določa njenih sestavin in njenega dometa, kar pa je obširno opredelilo Ustavno sodišče v odločbi št. U-I-92/07, s katero je odločalo o ustavnosti *Zakona o verski svobodi* (Uradni list RS, št. 17/07, v nadaljevanju ZVS).

Ustavno sodišče je, izhajajoč iz *Ustave* in mednarodnih instrumentov, ki zagotavljajo pravico do verske svobode, to pravico opredelilo kot:

- pravico imeti vero ali svobodno izbrati vero ali prepričanje; pravico ne imeti vere oziroma ne pripadati nobeni veri ter pravico svobodno spremeniti vero (forum internum),
- pravico do svobodnega izpovedovanja svoje vere ali prepričanja, ustno ali pisno, posamično ali v skupnosti z drugimi, javno ali zasebno, vključno z namenom širjenja vere, s poučevanjem in pravico do izvrševanja vere z bogoslužjem, izpolnjevanjem verskih in ritualnih obredov (forum eksternum).

Svoboda vere se lahko uresničuje individualno ali kolektivno, tudi Ustavno sodišče poudarja tudi kolektivno razsežnost svobode vere. Kolektivni vidik se kaže svobodnem ustanavljanju in delovanju verskih skupnosti in v zagotavljanju njihove lastne svobode vesti.

V sklopu pravice verske svobode je zelo pomembno vprašanje državnih dolžnosti pri zagotavljanju te pravice, kar še posebej prihaja v ospredje pri naši temi verske svobode in javne šole. Svoboda vere je predvsem obrobna pravica. Država ne sme nedopustno posegati v razmerja, ki jih ta pravica zagotavlja in varuje. Državi prepoveduje odločati o vprašanjih, ki zadevajo nauk vere ali notranjo avtonomijo verskih skupnosti, prepoveduje ji, da bi zahtevala opredeljevanja do verskih vprašanj oziroma vprašanj vesti in da bi nagrajevala ali kaznovala ravnanja, ki pomenijo izpovedovanje vere ali drugega prepričanja, prepoveduje pa tudi neupravičeno razlikovanje posameznikov zaradi njihove veroizpovedi, ali drugačnega prepričanja.

V navedeni odločbi Ustavno sodišče izrecno poudarja, da pravica do verske svobode, ki od države zahteva, da omogoča nemoteno uresničevanje verske svobode, terja tudi določene ukrepe. Država mora zagotavljati in graditi strpnost med pripadniki različnih ver oziroma prepričanj, preprečiti mora neupravičeno razlikovanje na podlagi vere tudi med posamezniki, osebami, ki ji je otežen dostop do verske oskrbe, mora v določenih okoliščinah (npr. vojaki, zaporniki, bolniki, ipd.) omogočiti dostop do verske oskrbe. Verskim skupnostim, ki to želijo, mora omogočiti tudi okvir za pridobitev pravne subjektivitete.

Eno ključnih vprašanj, s katerim se je Ustavno sodišče ukvarjalo v navedeni odločbi (U-I-92/07), je bilo prav vprašanje, kako obsežna je dolžnost države pri ustvarjanju pogojev za svobodno uresničevanje verskih potreb. (Mozetič 2018)

3.4 Odnos države do verskih skupnosti

Prišli smo do vprašanja pravnega položaja verskih skupnosti. Na načelni ravni to vprašanje ureja 7. člen *Ustave*, ki pravi »Država in verske skupnosti so ločene. Verske skupnosti so enakopravne, njihovo delovanje je svobodno«.

To ureja tudi 1. člen Vatikanskega sporazuma, ki se glasi: »Republika Slovenija in Sveti sedež potrjujeta načelo, da sta država in Katoliška cerkev, vsaka v svoji ureditvi, neodvisni in samostojni in se zavezujeta k polnemu spoštovanju tega načela v medsebojnih odnosih in sodelovanju pri napredku človekove osebe in skupnega dobrega.«

7. člen *Ustave* določa tri načela, ki opredeljujejo pravni položaj verskih skupnosti v Republiki Sloveniji: načelo o ločenosti države in verskih skupnosti (1. odstavek 7. Člena *Ustave*), načelo svobodnega delovanja verskih skupnosti in načelo enakopravnosti verskih skupnosti in načelo enakopravnosti verskih skupnosti (drugi odstavek 7. Člena *Ustave*). Ustavno sodišče je poudarilo, da je *Ustava* razmerje med državo in verskimi skupnostmi določila zgolj na načelni ravni, medtem ko se pomen vsebina navedenih načel ter njihovo razmerje do 41. člena ustave šele oblikujejo.

V odločbi U-I92/07 je Ustavno sodišče po povzetju svojih razlag načela ločenosti iz odločb št. U-I-68/98, U-I-92/01, U-I-354/06 in Rm1/02, U-I-354/06 in FRm1/02 oblikovalo doslej najbolj jasen pomen in vsebino tega načela. Ustavno sodišče je sklenilo, da ima načelo o ločenosti države in verskih skupnosti iz prvega odstavka 7. Člena *Ustave* v širšem smislu tri prvine: (1) versko oziroma nazorsko nevtralnost države, (2) avtonomnost verskih skupnosti na lastnem področju in (3) enakopraven odnos države do verskih skupnosti.

Ustavno sodišče posebej poudarja, da čeprav *Ustava* v 7. členu izrecno določa le ločenost države in verskih skupnosti, nevtralnost države do verskih prepričanj zahteva tudi njeno nevtralnost do drugih svetovnih nazorov. Zahteva po enaki obravnavi verskih in drugih prepričanj izhaja iz prvega odstavka 41. člena *Ustave* v povezavi s 14. členom *Ustave*.

Verska oziroma nazorska nevtralnost države zavezuje, da v svoje delovanje ne vnaša verskih oziroma svetovnonazorskih elementov, da je nepristranska, da religije in drugih svetovnih nazorov niti ne prevzema niti jih ne zavrača in da nobenega od njih ne sme – v nazorskem smislu – niti podpirati niti ovirati.

Zahteva po nevtralnosti (sekularnosti) države seveda ne terja izključitve vere iz javnega življenja: že prvi odstavek 41. člena *Ustave* izrecno zagotavlja svobodo izpovedovanja vere v zasebnem in javnem življenju.

Zelo pomemben je poudarek Ustavnega sodišča, da načelo o ločenosti države in verskih skupnosti ni mogoče vsebinsko napolniti brez razumevanja namena njegovega obstoja. Cilj tega načela je zagotoviti resnično svobodo vesti in v širšem smislu pluralnost kot bistveno sestavino demokratične družbe) ter enakopravnost posameznikov in verskih skupnosti. Povedano drugače: namen načela o ločenosti ni varovati državo samo pred verskimi in drugimi opredelitvami ter njihovimi združenji, ampak z njeno nevtralno držo zagotavljati polno svobodo vesti in enakopravnost vseh ljudi, verujočih in neverujočih. Nevtralna država spoštuje pravico posameznikov do svobodnega, osebnega ali skupinskega izpovedovanja vere ali drugih prepričanj. Pri tem upošteva, da imajo državljani različna verska in ne verska prepričanja ali pa jih sploh nimajo in da je odgovorna za zagotavljanje svobode vseh. Tako razumljena verska in svetovnonazorska nevtralnost države ni ovira za sodelovanje države z verskimi skupnostmi. Verska nevtralnost države ne pomeni potiskanje vere na stranski tir družbe, saj bi to lahko povzročilo prav nasprotno: diskriminacijo na podlagi vere in zanikanje nevtralnosti. Načelo o ločenosti države ne preprečuje, da s tistimi verskimi skupnostmi, ki opravljajo tudi splošnokoristno dejavnost, vzpostavlja pozitivna razmerja, oblike sodelovanja in skupna prizadevanja, kakršna ima v tem pogledu z drugimi civilnodružbenimi organizacijami.

Nevtralnost prav tako državi ne zapoveduje brezbriznosti do verskih potreb ljudi. Vera sicer ni državna stvar Vendar že 41. Člen *Ustave* izhaja dolžnost, da v določeni meri upošteva tudi verske potrebe posameznikov in verskih skupnosti, česar se mora lotevati a nevtralen in enakopraven način. Čeprav se torej država ne ukvarja z vsebinskimi vprašanji vere, mora kljub temu priznati pomen vere za posameznike in aktivno ustvarjati pogoje za uresničevanje te človeške pravice.

Ustavno sodišče zaključuje razlago pomena in vsebine načela ločenosti z jasno ugotovitvijo da je razlaga prvega odstavka 41. Člena *Ustave* ključna za določitev dolžnosti države v zvezi z njeno skrbjo za versko življenje ljudi. Nihče nima pravice zahtevati državne podpore pri izražanju vere, razen seveda, če bi takšna dolžnost izhajala iz prvega odstavka 41. Člena *Ustave*. To pomeni, sklone Ustavno sodišče, da vse tisto, kar sodi v okvir izvrševanja pravice do svobode vere iz 41. Člena *Ustave*, ne more biti v

neskladju z načelom ločenosti iz prvega odstavka 7. Člena Ustave. Sodelovanje države z verskimi skupnostmi pa z ustavnopravnega vidika ni samo po sebi nedovoljeno niti tedaj, kadar presega mero, ki jo zahteva 41. Člen Ustave, in sicer vse dotlej, dokler je država pri tem versko nevtralna in se z vero ali z verskimi skupnostmi ne istoveti.

Iz razlage Ustavnega sodišče (gre za razlago Ustave, ki ima ustavnopravno težo, tj. gre za razlago tega, kar je vsebina, obseg in pomen tako 7. kot 41. Člena Ustave) jasno izhaja, da s sklicevanjem na 7. Člen Ustave (načelo ločenosti) ni dopustno omejevat verske svobode in da načelo ločenosti državi ne preprečuje sodelovanja z verskimi skupnostmi. Načelo ločenosti državi prepoveduje istovetenje s posamezno vero ali drugim prepričanjem (tudi ateističnim) in zapoveduje enakopraven odnos do vseh ver ali prepričanj. (Mozetič 2018)

3.3. Pravni okviri odnosa med šolo in vero

Naslednji predavatelj je Tomaž Rozman, mag. manag., ki je v svojem delavnem razmerju povezan s prijavi in preverjanji učnega programa, varnostjo in implementacijo zakonodaje v učni proces naših otrok. Kot glavni inšpektor Inšpektorata za šolstvo se dnevno srečuje z vsebinami, ki se dotikajo šolskih klopi, odnosov med učitelji in starši, učitelji in učenci. Danes se bomo aktualne teme anonimnih prijav v šolstvu vzdržali. Zanimalo nas je, kje pride do največ zapletov, ko govorimo o odnosu med vero in šolskim prostorom in kako se z njimi srečujete, kje so meje in kateri so tisti osnovni zakonski predpisi, ki te meje določajo. (zvočni prepis)

Inšpektorat za šolstvo se ukvarja s preverjanji prijav v povezavi z izvajanjem učnega programa, implementacijo zakonodaje v šolskem prostoru in odnosi med vsemi deležniki v učnem procesu. Po ZOFVI je opravljanje konfesionalne dejavnosti in delovanja političnih strank v šolskem prostoru prepovedano. Domnevne kršitve s tega področja statistično gledano za inšpektorat predstavljajo manjši delež obravnavanih zadev; v zadnjih štirih letih je inšpektorat obravnaval vsega 8 pritožb, 5 s področja domnevnih kršitev konfesionalnih dejavnosti in 3 s področja delovanja političnih strank.

ZOFVI določa, da se verouk lahko v šolskih prostorih izvaja, če v lokalni skupnosti ni ustreznega prostora in če se predhodno pridobi soglasje resornega ministra. V okviru

domnevnih kršitev konfesionalnih dejavnosti se je inšpektorat ukvarjal s primeri, ko se je verouk začel izvajati prej, ko je prispelo soglasje s strani ministra.

Pritožbe, ki so bile bolj odmevne v javnosti, so se nanašale na absolutno prepoved izvajanja konfesionalne dejavnosti oziroma izvajanje organiziranih verskih obredov, določeno v 3. alineji 4 odstavka 72. člena ZOFVI. Na tem področju so zadeve bolj zakomplicirane. Inšpektorat presoja na osnovi obstoječih predpisov, najprej pa se preveri ali se je dogodek sploh izvedel v šolskem prostoru, pri čemer se srečuje z dvema težavama. Šolski prostor je v zakonodaji omenjen samo v *Zakonu o osnovni šoli*, kjer je zapisano, da šolski prostor določa šola sama v hišnem redu. V zakonih, ki urejajo npr. delovanje vrtcev, gimnazij, srednjih in višjih šol, te opredelitve ni moč najti. Po mnenju Tomaža Rozmana, bi moral šolski prostor opredeliti ustanovitelj, saj le-ta daje prostor v uporabo šoli in s tem določa namen prostora, najbolje z aktom o ustanovitvi. Inšpektorat se je večkrat srečal s situacijo, kjer šolski prostor ni bil dorečen.

Drugo težavo, s katero se je inšpektorat srečal v vseh dosedanjih pritožbah, predstavlja odsotnost opredelitve, kdaj nek prostor postane šolski (ali to postane s spremembo namembnosti nekega zemljišča, s pridobitvijo gradbenega ali uporabnega dovoljenja, z odločbo o vpisu v razvid ali kasneje). Tako inšpektorat ne more odločati ali predstavlja kršitev omenjenega zakona že npr. sam blagoslov temeljnega kamna. Na inšpektoratu zastopajo stališče, da šolski prostor nastane v tistem trenutku, ko občina oziroma lokalna skupnost z nekim pravnim aktom prenese ta prostor v upravljanje šoli. V vseh primerih, ki so bili medijsko odmevni, je prišlo do blagoslavljanja preden je bil ta prostor prenesen v upravljanje šoli, zato se je inšpektorat vedno postavil na stališče, da ni mogoče govoriti o kršitvi 72. člena ZOFVI, saj je v vseh primerih namreč formalni lastnik prostora in hkrati tudi organizator prireditve bila občina.

V primerih, ko šola opravlja šolske dejavnosti v prostorih, ki niso šolski in jih za opravljanje dejavnosti najema, ni mogoče govoriti o šolskem prostoru. Po mnenju inšpektorata morata namembnost in pogoje uporabe prostora določiti najemnik in najemodajalec v pogodbi. Prepoved izvajanja konfesionalne dejavnosti v teh prostorih pa velja v času, ko se tu izvaja javno veljavni program.

Ker v zakonodajnih predpisih ni določeno, kaj je to organiziran verski obred, je inšpektorat za mnenje zaprosil Slovensko škofovsko konferenco, zanimalo jih je, ali se blagoslov smatra kot organiziran verski obred kot ga opredeljuje ZOFVI. Odgovor je bil, da se blagoslov ne smatra kot organiziran verski obred.

Ob kršitvah 72. člena ZOFVI niso predvidene neposredne sankcije, lahko pa inšpektorat predlagam da se na svetu zavoda obravnava odgovornost ravnatelja zaradi izvedenih ali opuščenih aktivnosti. (Rozman 2018)

3.4. Sodelovanje šol in župnij

Naslednji predavatelj je Branko Cestnik, mag. teolog in filozof, ki je v našem prostoru že vrsto let prisoten s svojimi zapisi in razmišljanji o odnosu med vero in državo. Prispevke patra Branka tako med drugim zasledimo v časnikih Domovina, Delo, Večer, Mladina in Družina, piše svoj blog in veliko predava po Sloveniji. Kot pater, teolog, duhovnik in filozof, ki se je izobraževal na več univerzah v Rimu, nam, verjamem, lahko poda širšo sliko odnosov med različnimi deležniki v današnji družbi oziroma mogoče poskusi odgovoriti na vprašanje, kako naj sodelujemo v družbi kot člani raznolikih nazorskih, filozofskih, političnih in verskih usmeritev. Zdi se, da na tem področju religije in politike še vedno veljajo določeni tabuji. Ali smo, različni kot smo, lahko sodelavci ene in iste stvarnosti skupnega dobrega?

(zvočni zapis)

Mag. Cestnik pravi, da zaradi glasne politizacije načela ločenosti Cerkve in države niti ne opazimo, kako naravno in evangelijsko je; po njegovem mnenju je naravno, da se različne ustanove ne vtikajo druga v drugo. Cerkev je ločena od države, kakor je ločena tudi od npr. gasilcev, sindikatov, šole, zdravstvenega doma,... (10)

Načelo ločenosti pa je tudi evangelijsko. Sloni na znamenitem Jezusovem stavku »Dajte cesarju, kar je cesarjevega, in Bogu kar je Božjega« (Mt 22,21) . Cesarju ne dajemo božjih atributov oz. politike ne obravnavamo, kot da je religija. In obratno, Bogu ne dajemo političnih in državnih atributov oz. religije ne obravnavano, kot da je država. (Cestnik 2018, 10)

Velik poudarek na ločenosti med državo in Cerkvijo ima svojo negativno plat, saj mnogi skozi ločenost pravzaprav plasirajo nezaželenost. Najbolj krščansko in državljansko je razmišljanje, da nismo zato tu, da smo ločeni, ampak zato, da sodelujemo. (Cestnik 2018) Kakor je v soseski lepo sobivati (načelo sodelovanje), ker vsi vemo, kje so naše meje (načelo ločenosti), prav tako je tudi med državo in Cerkvijo možno sodelovanje, in to ravno zato, ker je ločitev jasna. Načeli ločenosti in sodelovanja se ne izključujeta, temveč

druga drugo podpirata. To je zapisano tudi na pravni ravni: ustava na primer poudari ločenost države in Cerkve, načelo sodelovanja pa je zapisno v sporazumu med Republiko Slovenijo in Vatikanom, ko se dve ustanovi dogovorita za smiselno sodelovanje na vseh ravneh. (Cestnik 2018, 10)

Cestnik pravi, da se sodelovanje obeh načel bolj vidi na lokalni ravni in da ta lahko deluje celo zdravilno na državno raven, ki bi se po lokalni lahko zgledovala. Na vasi je na primer že nekako ustaljena navada, da se tistih otrok, ki so bili za vikend na duhovnih vajah, v ponedeljek ne sprašuje – in to je zdravo sodelovanje. (11)

3.5. VPRAŠANJA POSLUŠALCEV

Po končanih predstavitvah povabljenih predavateljev so sledila vprašanja poslušalcev iz publike in vprašanja, ki smo jih prejeli v času oglaševanja tega predavanja. V svojo nalogo sem vključila samo tista, ki so se mi zdela zanimiva, pri tem sem si pomagala z zvočnim posnetkom okrogle mize.

Ali lahko otroci v času učnega programa pridejo v stik s kulturno dediščino, ki je vezana na versko okolje? Mislimo na primer jaslice, adventne vence, kolednike... Praksa nam namreč kaže, da brez težav v pouk vključujemo vraževerja, kot so rezanje buč in pozdravi soncu, v šolskem prostoru se znajdejo celo prakse drugih religij, npr. joga. Kakšen naj bo naš odnos do tega?

G. Cestnik: Religija in religioznost je zelo širok pojem. Človeku ne moreš preprečiti, da je religiozen, zato ker hodi v šolo. Ko sem sedmošolce vprašal, kdaj res sami molijo, so odgovorili, da pred kontrolno nalogo. Potem sem na 'twitt' napisal: » Hvala šola, da nam pomagaš vero gor držat.« To je normalno, kot se tudi športniki pred tekmami prekrižajo, čeprav so bile že tendence, da bi to prepovedali, vendar ni šlo skozi. Prav pa je vedeti, kje so meje, da pokažemo to zmerno, nekričeče.

Včasih nas moti, ko ti otroci rečejo, da so imeli pozdrav soncu. To je neka hindujska molitvena drža v joga obliki, verjetno to ni bil verski obred. Pri pozdravu sonca, niso imeli še zraven kateheze o hinduizmu, zato se da tolerirati, vendar bi bil vesel, da če smo strogi do ene religije, naj bomo tudi do druge, ali pa enako popustljivi. Kajti nič ne boli kot občutek krivice, ki se ob tem ustvarja.

G. Rozman: Glede šolskega vidika, če je to del programa, mi ne vidimo problema. Smo pa že imeli težave, ko je šola postavila jaslice. Postavili smo se za stališče, da ni šlo za verski obred, ampak kulturni.

G. Mozetič: Jaslice so postale stvar splošne kulturne dediščine. Problem bi bil, če bi bile postavljene jaslice kot oblika verouka za vzgojo za vero. Postavljene jaslice niso religiozni obred. Narobe bi bilo, če bi imeli zraven še mašo. Tu bi se postavil problem pozitivne in negativne verske svobode – kot je npr. križ na steni. Neka stvar, ki postane stvar neke kulture, ni samo verska zadeva.

Zaznali smo določeno selektivno obravnavo gostov, ki vstopajo v šolski prostor, ko se dopušča, da ideološko obarvani predstavniki širijo npr. svoj pogled na družino ali polpreteklo zgodovino, medtem, ko je misijonarju preprečeno predavanje o dobrodelnosti. Kaj nam to sporoča? Nam strah pred religioznim v šolskem prostoru preprečuje vzgojo za pluralnost, ki jo zakonodaja dejansko zahteva? Vprašanje bi naslovil kar na vse tri predavatelje.

G. Mozetič: Če bi prišel imet mašo ali če bi misijonaril – tega ne sme. Če pa pride pripovedovati kako živijo, delajo, se učijo, pripovedovati kako pomagajo tistim ljudem, kako delajo socialne zadeve in če je povabljen, ni razloga, ki bi to preprečil. Ne more imeti prepovedi v šolo zato, ker je duhovnik. Lahko bi prišlo k večjemu samo do vprašanja negativne in pozitivne verske svobode, kar pomeni, da bi lahko bila udeležba na predavanju prostovoljna.

G. Cestnik: Krščanska kultura ja; kot izraz vere, kot molitev ne. Kultura ja, kot Bog ne. Včasih je to zelo težko. Ko smo praznovali 750 letnico Žičke kartuzije in je gimnazija naredila spominski dan na 750 let samostana. Kako bomo to naredili, ker ne sme biti versko obarvan. Iskali so delavnice na temo zeliščarstvo. Ko je prišla profesorica iz gimnazije na pogovor o tem, kako naj bi program potekal, je svetovala, da naj bi opisovali samostan, vendar ne smemo mi o Bogu, raje kot prostor umirjenosti, psihološko, kako so se menihi umirjali, iskali samoto, te vrednote. Samostan je sveti prostor, sedaj pa bi ga morali stlačiti v ene kulturne kategorije.

Potem sem predlagal, da povabimo enega pravega meniha in naj sam pove, kako je v samostanu. Poklicali smo v Stično in brat Klemen, ki se ukvarja s kmetijstvom v samostanu, se je odzval našemu povabilu. Zjutraj, preden sva se odpeljala na gimnazijo,

sva se posvetovala, naj razloži samostansko življenje, vendar ne preveč o Bogu, da ne bomo učiteljev spravljali v zagato.

Prišel je v črno-beli meniški kuti. Bile so tri delavnice. Menih je imel zeliščarsko delavnico. 2/3 dijakov je prišlo k menihu na delavnico, ostala ena tretjina pa k ostalima dvema delavnicama. Ko je menih prišel do mikrofona je začel svoj govor z besedami: «Bog me je poklical»... in je potem povedal svojo duhovno zgodbo o poklicanosti. Jaz sem skušal to situacijo malo popraviti in sem opisoval zgodovinske vidike, srednjeveško krščanstvo, kako je samostan nastal,... Na koncu pa sem si mislil, glej: midva sva katoličana. Te učiteljice in učenci več ali manj vsi hodijo k maši, vsi smo katoličani, ob enem moramo igrati, kot da nismo. To je smešno. Na koncu se je po neki človeški logiki vse sprostilo, tako, da ni bil nihče šokiran. Kako je težko življenje in religioznost, ki se vendarle prelivata, ločiti, ne moreš zapreti vsakega v svojo steklenico. Preliva se skozi življenje in to je težko uskladiti s predpisi, pričakovanji državne institucije kot je šola.

Naslednje vprašanje je v zvezi z uresničevanjem pravice staršev o vzgoji. Ustava RS pravi v 41. členu (tretja alineja): "Starši imajo pravico, da v skladu s svojim prepričanjem zagotavljajo svojim otrokom versko in moralno vzgojo. Usmerjanje otrok glede verske in moralne vzgoje mora biti v skladu z otrokovo starostjo in zrelostjo ter z njegovo svobodo vesti, verske in druge opredelitve ali prepričanja."

Vprašanje: Osnovne šole, ki izvajajo javno veljavni program in imajo različne pedagoške in vzgojno vrednostne principe, uresničujejo to pravico staršev iz ustave. Če je ta pravica zapisana v Ustavi, bi jo morala zagotavljati država Slovenija (pa jo ne). Potemtakem zasebne šole omogočajo (vsaj nekaterim) staršem izbiro in možnost za vzgojo. Zato bi bila država dolžna tudi iz tega naslova financirati javno veljavni program zasebnih osnovnih šol 100%, saj opravljajo nekaj namesto države (ali za državo). Ali je tako sklepanje napačno?

G. Mozetič: Določbe ZOFVI o avtonomiji šolskega prostora, ki se nanašajo na prepoved konfesionalne dejavnosti v javnih (državnih) vrtcih in šolah, se po mojem prepričanju, ob uporabi načela ločenosti države in verskih skupnosti, kakor ga je opredelilo Ustavno sodišče, ter ob upoštevanju in zagotavljanju pravice do svobode vesti (odločba št. U-I-92/07), izkažejo kot odraz brezbriznega, tudi izključujočega odnosa do verskih potreb ljudi. Prav tako ne zagotavljajo pravice staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu z lastnim (verskim) prepričanjem in ne zagotavljajo pluralnosti.

Ustava (41. Člen, svoboda vesti) ne daje niti posameznikom niti verskim skupnostim pravice do zagotovitve javnih sredstev za uresničevanje svobode veroizpovedi, razen v izjemnih primerih. To pomeni, da država ni dolžna zagotoviti šolskega prostora za izvrševanje »organiziranih verskih obredov in za izvajanje verouka ali konfesionalnega pouka religije s ciljem vzgajati za to religijo«. Lahko pa tak prostor tudi v javni (državni) šoli zagotovi po enakih pogojih, kot to velja po zakonu za šole s koncesijo. To ne bi bilo v neskladju z načelom ločenosti, saj se javna šola s tem ne identificira s posamezno versko skupnostjo. Ob tem mora zagotoviti enakopravnost vseh verskih skupnosti. Če pa država zavzame stališče, da šolskega prostora ne bo dala na razpolago verskim skupnostim, mora biti pri tem dosledna in odreči šolski prostor vsemu, kar ni izvrševanje šolskega programa ali programov, povezanih z izobraževanjem. Ni ustavno sporno in tudi program izobraževanja omogoča izvajanje »nekonfesionalnega« pouka o religijah v javni (državni) šoli. Ni razumljivo, zakaj ni takšen pouk obvezen. Tudi sam sem prepričan, da »konfesionalnega pouka religije s ciljem vzgajati za religijo« glede na načelo ločenosti države od verskih skupnosti ni mogoče izvajati kot del šolskega izobraževalnega programa. Prepričan pa sem, da je mogoče ob upoštevanju načel nevtralnosti, pluralizma in enakopravnosti organizirati pouk v šolskih prostorih ter tako zagotoviti polno uresničevanje svobode vesti in pravice staršev, da vzgajajo svoje otroke v skladu s svojim prepričanjem, ne da bi pri tem prekoračili črto ločitve, tj. ne da bi pri tem postala vprašljiva verska nevtralnost države ali da bi se postavilo vprašanje verske indoktrinacije s strani države oziroma vprašanje istovetenja države s posamezno versko skupnostjo. (Mozetič 2018, 8)

Gre za dve stvari. Čeprav je povezano s pravico staršev, da vzgajajo otroke in jih izobražujejo v skladu s svojim prepričanjem – verskim, filozofskim, gre tudi za druga prepričanja, ki jih starši imajo in želijo prenesti na svoje otroke in da to spoštujejo tudi v šoli. Kot je v Sloveniji program zastavljen, ne sme biti verskih vsebin v šoli, ki se tam določajo. Edini način kot je sedaj postavljen, je postavljen negativno. Načeloma nič v šoli ne sme biti takšnega, kar bi prizadelo to pravico, da bi v šoli vzgajali za vero, tudi različna ateistična, gnostična.

V pozitivnem smislu pri nas to ni zagotovljeno. Je pa to težko uskladiti z načelom laičnosti. Se pa vse da, predvsem z dobro voljo. S pravnimi predpisi je nemogoče urejati vsega kar nastane v neki konkretni družbi, konkretnem okolju. V šoli ne bi smeli prizadeti te pravice, verskih vsebin v šoli ne sme biti nič.

Evropsko sodišče je povedalo, da sta pravica do izobraževanja in pravica staršev povezani. Javno izobraževanje bi moralo zagotavljati to.

Prvo kar je, je treba različno obravnavati šolski prostor kot tak. Če verouk ne sme biti znotraj javnega programa, bi bil lahko izven javnega programa, seveda prostovoljno, samo za tiste, ki želijo, ker je potrebno spoštovati negativni vidik svobode.

Program javne in zasebne šole mora biti 100% financiran za vse otroke, ki izhaja iz načela enakega obravnavanja. Iz te pravice pa ni pravice staršev, da se zagotavlja izobraževanje skladno z njihovim prepričanjem, niti ne dolžnost države, da bi ustanavlja take šole, ne da bi jih 100% financirala.

Ta pravica bi se morala izvrševati znotraj javnega šolstva na tak način, da se zagotovi načela verske svobode, kot se obravnavajo v mednarodni praksi. (zvočni zapis)

Ali imamo kakšno vprašanje iz publike?

G. Silvo Šinkovec: *Imam terminološko vprašanje. Ko se je pojavil zakon o OŠ oz. prva Bela knjiga, nato druga Bela knjiga, piše o nevtralni šoli, da je šola ideološko nevtralna. Meni se zdi da izraz nevtralnosti ni ustrezen. Lahko smo pluralni, ne nevtralni. Ne moremo biti nevtralno opredeljeni. Lahko imamo različne poglede, stališča. Idejno nevtralna šola ne more biti, lahko je pluralna, kjer se ljudje srečujemo in ustvarjamo skupno sobivanje v različnosti in šele takrat bomo normalizirali družbo, ker bomo ta termin spremenili. To izrazoslovje dela težave in ohranja neko nenormalno stanje, da se o določenih temah ne smemo pogovarjati. Tu nas čaka, da nekako sprostimo ta pogovor. Kako mislite vi o tem – nevtralnost in pluralnost?*

Zgodbica ob tem.

V osnovni šoli v Novem mestu sem imel delavnico na temo: »človek in vera« pri predmetu etika. Potem so bile delavnice v več skupinah. Ena skupina je imela vprašanje: »kaj mislite da bi se v šoli pogovarjali glede vere in zakaj? V tej skupini so bili sami fantje in so odgovorili: »nič«. Zakaj pa? »Zato, ker bi se samo med seboj prepirali«.

Nato je na koncu dvorane dvigne roko majhna deklica in povedala: »Jaz se pa z vami ne strinjam. Mi se prepiramo zato, ker se ne poznamo. Če bi se med seboj poznali, bi se spoštovali«.

Ta deklica je bila begunka iz Bosne. Živela v Novem Mestu. Ta stavek mi najbolj od vseh teh debat doslej natančno razloži, zakaj je nam težko biti drug z drugim. Ker se med seboj v tistem, kar so naše najgloblje motivacije dejansko ne poznamo in imamo predsodke. Če

pa bi se v teh stvareh med seboj poznali bi se mnogo bolj spoštovali in lažje našli smiselno sodelovanje v vseh teh različnih vprašanjih.

- Pojem pluralnosti in nevtralnosti?

G. Rozman: Menim, da šola tudi pravno ne more biti popolnoma nevtralna . Ne poznam pojma, ki bi bil pravno nevtralen. Mislim, da je ključna zadeva v tem, da se naučimo drug drugega poslušati, pogovarjati, kot ljudje, brez apriornih predsodkov. In če se bomo to naučili bomo ljudje, ne samo duhovno, ampak bomo naredili posledično tudi kakšen hitrejši korak naprej. V nasprotnem primeru pa nas tudi zgodovina uči, da tam, kjer se ne pogovarjajo se prej ali slej gledajo in obdelujejo z zelo čudnimi prijemi.

G. Cestnik: Kot duhovnik, ali kot skavtski voditelj sem lahko v situaciji, ko je kakšen neveren med vernimi in ga verni začnejo napadati. Po logiki piščančkov – takoj kot je kakšen drugačen, ga začnejo drugi napadati. Takrat tudi če si ti veren, moraš zaščititi tistega ki je napaden, to je logično. Bolj kot, da si nevtralen, greš nad, nekako povezuješ ljudi. Po zdravi logiki tudi učitelji delujejo tako v takih situacijah.

G. Mozetič: Odločba ustavnega sodišča odgovarja na to vprašanje. U-I-92/07 – Zakon o verski svobodi. Država in KC druga drugi priznavajo samostojnost in pravila vsaka na svojem področju. Država ne določa kaj je verski obred. Verska nevtralnost državo zavezuje, da v svoje delovanje ne vnaša verskih vsebin, da je nepristranska, da religije drugih nazorov ne sprejema, niti ne zavrača. Nobenega ne sme ne podpirati, ne ovirati. Ne terja izključitve vere iz javnega življenja. Cilj načela laičnosti: zagotoviti resnično svobodo vesti, v širšem smislu pluralnost kot bistveno sestavino demokratične družbe. Ni načelo ločenosti varovati državo pred verskimi opredelitvami, ampak z njeno nevtralno držo zagotavljati polno svobodo vesti in zagotavljati enakopravnost vseh ljudi. Nevtralna šola bi morala zagotavljati pluralnost. Zavračati bi morali to kar poslušajo s strani teh, ki imajo neprijazna stališča do ver, ali drugačnih prepričanj kot ga imajo sami, da ni vse načelo ločenosti in da zaradi tega načela ne bi smeli tega, ne drugega, ampak da je potrebno zagotavljati versko svobodo. Mora pa zagotoviti vsem, da živijo svojo vero in prepričanje, kakršnega pač imajo. To ni stvar države. To je bila nekoč stvar države.

(zvočni zapis)

ZAKLJUČEK

V naši družbi večkrat zasledimo pristransko razumevanje načela ločenosti med Cerkvami in državo, ki se pogosto razlaga kot izključitev vere iz vseh javnih zadev. Izraz »ločenost Cerkve in države« je zelo obremenjen z zgodovino. Čas bi že bil, da bi razčistili, kaj ta ločitev pomeni, zato sem si za svojo zaključno nalogo izbrala to tematiko.

Ni se nam potrebno bati ločitve Cerkve in države, če jo prav razumemo; če jo razumemo kot enakopravno sodelovanje in ne kot razlikovanje.

Iz predavanj strokovnjakov s strani prava, šolstva in cerkvene strani razberemo, da se načelo ločenosti v šoli ne upošteva tako, kot ga je opredelilo Ustavno sodišče, določbe ZOFVI, niti sporazum med Republiko Slovenijo in Vatikanom.

Rešitev iz teh že zelo dolgih in težkih razprav, ki se večkrat odražajo v nestrpnosti do drugače mislečih, vidim v pluralnosti, v spoštovanju različnih stališč, kjer v medsebojnem spoštovanju in sodelovanju živijo in delujejo različne verske skupnosti.

*»Mi se prepiramo zato, ker se ne poznamo. Če bi se med seboj poznali, bi se spoštovali.«
- Stavek, ki je prišel iz ust otroka.*

»Resnično, povem vam: Če se ne spreobrnete in ne postanete kakor otroci, nikakor ne pridete v nebeško kraljestvo. (Mt,18,3) - Jezus stavek potrdi.

Vse nas, od strokovnjakov iz raznih področij pa do najmanjših, pusti odprtih ust in težkega srca.

Kako je to res!

Zakaj že iz enostavnih stvari delamo tako velike probleme?

Zato, ker se ne poznamo, ker se med seboj ne pogovarjamo, zapiramo se vase in posledično drugega ne čutimo več, ga ne spoštujemo, ga ne ljubimo. Kakor, da drugi nima svojega srca, svojega hrepenenja. Ne obstaja.

Kako veliko Božjo zapoved kršimo. Temeljno

VIRI IN LITERATURA

Članki v reviji:

- Cestnik, Branko. 2018. *O sodelovanju med šolo in župnijo*. Vzgoja (marec): 10-11.
- Mozetič, Miroslav. 2018. *Verska svoboda in javna (državna) šola*. Vzgoja (marec): 5-8.
- Rozman, Tomaž. 2018. *Pravni okviri odnosa med šolo in vero*. Vzgoja (marec): 9-10.
- Stres, Anton. 2004. *Svoboda veroizpovedi kot temeljna človekova pravica v slovenski tranziciji*, 64 (2004) 1: 15-21.

Članek iz elektronske revije:

- Stres, Anton, 2005. Ločitev države in cerkva včeraj in danes. Družina, 18. december.
<https://www.druzina.si/ICD/spletnastran.nsf/clanek/54-51-KristjaniVJavnosti-2>

Magistrska naloga:

- Cerovšek, M. 2017. *Načelo ločitve države in verskih skupnosti na področju izobraževanja*. Ljubljana: Pravna fakulteta.

Zvočni posnetek:

- Mozetič M., Rozman T., Cestnik B., Šinkovec S., Harej J.. 2018. Avtonomija šolskega prostora. Dornberk.

PRILOGE

PRILOGE

27. TAM, KJER PISANA SO POLJA 5

Danilo Bučar

Živačno
Tam, kjer pi-sa-na so po-lja, kjer do-ma je dob-ra

ritard. *a tempo*
Tam, kjer so po-lja, kjer dob-ra

ritard. *a tempo* *počasneje, s povdankom*
vo-lja, kjer v ne-bó ki-pe pla-ni-ne, ve-dra

vo-lja, *živačno*
so ne-ba si-nji-ne, tam, kjer se stu-den-čež

6 *rit.* *a tempo* *rit.* *a tempo*
vi-je, son-ce pomla-dansko si-je, tam, kjer pi-ci-ce žgo.

vi-je, son-ce nam si-je, *počasneje, s povdankom*
li-jo, sr-ca vsem se ve-se li-jo, *izrazito*

f *a tempo*
tam dom je naš in

p *a tempo* *Ljubko*
tam dom je naš in vaš. Tam, kjer za-la so de-

ritard. *mf*
 na - gelj, ro - žma.rin pre - ple - ta, pe - če fan - lov v vas od -
 - ble - ta, na - gel, ro - - žma.rin pre - ple - ta,
 ritard. *ff* *Živo*
 - me - va, da ti du - ša pre - či - pe - va, tam dom je naš in
 ritard. *a tempo* *f* *ff* *filtro*
 vaš, tam smo mi, tam smo mi,
 tam smo mi, tam smo mi in z na - mi
 8 *počasneje, s povdalkom*
 tam smo mi in z na - mi vsi, in z na - mi vsi!
 vsi,